

would facilitate the formation of clear algorithm of activities of symbolic designation of essential information with the help of graphic language and its execution in the form of procedural document for the purpose of application in the course of criminal procedure.

Key words: *topography, graphic representation, protocol of investigative activities, application, criminal proceeding.*

Стаття надійшла 08 квітня 2014 р.

УДК 344+355/399+623.4

О. О. Козенко

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПЕЦІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

Окреслено організаційно-правові засади спеціально-технічного забезпечення управління оперативно-службовою діяльністю (далі – ОСД) в Україні. Визначено поняття організації спеціально-технічного забезпечення управління ОСД. Виокремлено етапи організації такої діяльності; охарактеризовано кожен з цих етапів, а також встановлено основні недоліки та прогалини правового регулювання організації спеціально-технічного забезпечення управління ОСД.

Ключові слова: *організація, управління, етапи організації, оперативно-службова діяльність, спеціально-технічне забезпечення, управління оперативно-службовою діяльністю.*

Постановка проблеми. Спеціально-технічне забезпечення управління ОСД передбачає здійснення чітко регламентованої системи організаційних дій, які становлять зміст забезпечувальної діяльності. З цього приводу Г. І. Петров зазначав, що організація є необхідною умовою діяльності кожного державного чи громадського органу, оскільки будь-яке спілкування людей припускає координацію їхніх дій для досягнення спільних цілей [1, с. 45]. Організація спеціально-технічного забезпечення – комплекс дій, які спрямовані на планомірне налагодження процесу забезпечення та підтримання його на рівні, достатньому для задоволення потреб ОСД. Однак, сьогодні правове забезпечення організації в цій сфері залишається на низькому рівні внаслідок неврегульованості більшості питань.

Стан дослідження. В юридичній науці проблемі організації в сфері державного управління, зокрема в сфері управління правоохоронними органами, присвячено чимало робіт таких науковців: В. Б. Авер'янова, С. М. Алфьорова, О. М. Бандурки, І. Л. Бачила, Ю. П. Битяка, В. В. Галунько, Є. В. Додіна, В. М. Кличкінова, В. М. Плішкіна, А. О. Селіванова та ін. Проте комплексне дослідження організаційно-правових засад спеціально-технічного забезпечення управління ОСД у вітчизняній науці не здійснено, що обумовлює актуальність теми статті.

Метою статті є визначення поняття та етапів організації спеціально-технічного забезпечення управління ОСД. Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання: визначити поняття організації спеціально-технічного забезпечення управління ОСД в Україні; виокремити етапи організації спеціально-технічного забезпечення в окресленій сфері; охарактеризувати основні етапи організації спеціально-технічного забезпечення управління ОСД.

Виклад основних положень. Для визначення системи організації спеціально-технічного забезпечення управління ОСД необхідно з'ясувати значення поняття «організація спеціально-технічного забезпечення управління ОСД».

У словниках української мови слово «організація» визначається, як: 1) заснувати; 2) підготувати, налагодити; 3) об'єднати; 4) упорядкувати; 5) влаштувати; 6) планомірна, продумана, внутрішня дисципліна; 7) громадське об'єднання або державна установа [2, с. 549]. Отже, категорія «організація» застосовується у декількох значеннях і має доволі широку сферу використання.

В юридичній науці поняття організації (організаційних дій), як правило, розглядається як одна із функцій управління або як складова управлінської діяльності (як планування, координація, контроль тощо).

На думку Г. В. Атаманчука, організація – це розташовування людей у просторі (території, споруді) та у функціональних (соціальні ролі, види робіт) координатах, з'єднання їх засобами та знаряддями праці, забезпечення їх взаємодії та взаємообміну у праці та громадському житті, розширювання їх можливостей шляхом узгодження та концентрації зусиль [3, с. 28]. Очевидним є те, що об'єктом організаційної діяльності завжди виступає спільна діяльність колективу людей або діяльність окремої людини, яку необхідно узгодити з діяльністю інших. Іншими характерними ознаками організаційної діяльності в сфері державного управління є: 1) здійснюється суб'єктами управління, оскільки організація є частиною управлінської діяльності; 2) полягає у розподілі повно-

важень між службовцями однієї ланки; 3) здійснюється з метою досягнення узгодженості, взаємодії та взаємообміну між службовцями в процесі виконання покладених на них завдань і функцій.

Зазначимо, що організація – це складний динамічний процес. Як динамічний процес, організація знаходиться в постійному русі та розвивається залежно від стану об'єкта управління. Як складний процес, організація характеризується неоднорідною структурою, тобто утворюється з окремих структурних елементів. Так, на думку В. М. Кличнікова, у структурі організаційної діяльності в правоохоронній системі вирізняють: уточнення мети і завдань правоохоронних органів; планування процесу організації правоохоронного органу (служби, підрозділу); ресурсне забезпечення організаційного процесу; спонукання (мотивація і стимулювання) потенційних учасників організації до взаємодії з метою сприяння успіху цілого; контроль і оцінка результатів діяльності правоохоронних органів [4, с. 11]. Розглядаючи організацію в такому ракурсі, йдеться про широке тлумачення її змісту. З більш вузької точки зору організацію слід відокремлювати від планування, контролю та оцінки, які виступають самостійними елементами управління, та віднести до її змісту безпосередньо організаційні дії, зокрема розподіл функціональних обов'язків, визначення відповідальних за окремі ділянки роботи тощо.

Водночас дослідження системи організації спеціально-технічного забезпечення управління ОСД потребує широкого підходу до розуміння поняття «організація», зокрема для досягнення процесу організації: від планування (визначення потреб) спеціально-технічного забезпечення – до контролю за його ефективністю та законністю.

Ще одне питання, яке треба також з'ясувати для вирішення завдань статті, – визначення поняття «управління ОСД».

Так, відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативнотехнічних засобів [5]. Отож, зміст оперативно-розшукової діяльності становлять три заходи: пошукові, розвідувальні та контррозвідувальні.

Отже, загальне поняття управління ОСД можна сформулювати як основну діяльність органів та оперативних підрозділів, яка охоплює цілеспрямовані контррозвідувальні, оперативно-розшукові та інші службові дії усіх підрозділів, їх співробітників згідно з посадовими обов'язками.

Відтак організацію спеціально-технічного забезпечення управління ОСД можна визначити як регламентовану законодавством України систему попередніх, поточних і наступних організаційних дій та заходів, які полягають у визначенні потреби в спеціально-технічних засобах, їх придбанні, розподілі та введені в експлуатацію, а також контролі за використанням, які здійснюються керівниками відповідних правоохоронних органів, їх оперативними працівниками та іншими суб'єктами управління та взаємодії з метою забезпечення безперервного, постійного та достатнього задоволення потреби оперативних підрозділів у спеціально-технічних засобах, необхідних для управління ОСД.

Система організації спеціально-технічного забезпечення управління ОСД охоплює такі етапи: 1) планування, тобто визначення потреби в спеціально-технічних засобах управління ОСД; 2) визначення потреби у фінансових ресурсах для спеціально-технічного забезпечення; 3) придбання або замовлення спеціально-технічних засобів у межах виділених бюджетних коштів; 4) організація практичного застосування спеціально-технічних засобів у діяльності керівників та оперативних працівників правоохоронних органів; 5) контроль та оцінка ефективності застосування спеціально-технічних засобів в управлінні ОСД. Розглянемо кожний етап організації спеціально-технічного забезпечення управління ОСД.

Так, процес планування спеціально-технічного забезпечення управління ОСД передбачає визначення потреби у відповідних спеціально-технічних заходах. Для цього в структурі кожного правоохоронного органу функціонує відділ інформаційно-аналітичного, кадрового, правового, господарського, фінансового, медичного та інших видів забезпечення оперативно-службової діяльності.

Слід констатувати, що чіткого законодавчого регулювання порядку визначення потреби в спеціально-технічних засобах, суб'єктів, які визначають такі потреби та можуть ініціювати виділення коштів на їх придбання, сьогодні немає. Єдиний Закон, що регламентує планування спеціально-технічного забезпечення, – «Про організацію оборонного планування» [6]. Однак, дія цього Закону більше спрямована на планування оборонного забезпечення військових сил України, оскільки об'єктами оборонного планування відповідно до цього Закону визнані: Збройні сили України, інші військові формування, а також органи виконавчої влади, підприємства, установи та організації, діяльність яких може впливати на обороноздатність держави. То-

му, питання планування спеціально-технічного забезпечення має бути врегульоване на відомчому рівні кожного окремого правоохоронного органу, в структуру якого входять оперативні підрозділи, що реалізують ОСД.

Тісно пов'язаний з плануванням потреби в спеціально-технічних засобах етап визначення потреб у фінансових ресурсах, необхідних для придбання таких засобів. Джерелом фінансування спеціально-технічного забезпечення також виступають кошти Державного бюджету України. Тому в Державному бюджеті на відповідний рік виділяються кошти на таке забезпечення.

Ще одним етапом організації спеціально-технічного забезпечення управління ОСД є придбання або замовлення спеціально-технічних засобів у межах виділених бюджетних коштів. Зазначений етап є найменш урегульованим і найбільш невизначеним у вітчизняному законодавстві.

Так, відповідно до Закону «Про державне оборонне замовлення» [7], сторонами такого замовлення виступають уповноважений орган з питань координації оборонного замовлення, державний замовник і виконавець оборонного замовлення.

Замовлення відповідних спеціально-технічних засобів здійснюється на основі державних контрактів, укладення яких здійснюється державними замовниками з урахуванням затверджених основних показників оборонного замовлення шляхом визначення на конкурентних засадах виконавців серед суб'єктів господарської діяльності, якщо інше не передбачено Законом України «Про здійснення державних закупівель».

Суб'єктом державного замовлення в досліджуваній сфері виступає відповідний правоохоронний орган. Виконавцем державного замовлення є виробник та/або постачальник відповідних спеціально-технічних засобів. Основним завданням суб'єктів із виробництва спеціальної техніки є забезпечення потреб військових формувань, правоохоронних органів, органів розвідки та контррозвідки сучасними зразками озброєння військової і спеціальної техніки та належне її функціонування. Означене питання також необхідно врегулювати у відповідних відомчих наказах.

Одним із найбільш важливих етапів у системі організації спеціально-технічного забезпечення управління ОСД є організація практичного застосування спеціально-технічних засобів у діяльності керівників та оперативних працівників оперативних підрозділів.

Це питання регулюється законами України «Про Службу безпеки України» [8], «Про міліцію» [9], військовими статутами Збройних сил України [10] та іншими актами законодавства.

Визначаючи порядок застосування спеціально-технічних засобів управління ОСД, необхідно з'ясувати: 1) випадки застосування спеціально-технічних засобів в ОСД; 2) обмеження щодо застосування таких засобів; 3) рівень підготовки, яку має пройти працівник оперативного підрозділу, щоб бути допущеним до використання спеціально-технічних засобів; 4) процедуру (інструкцію) щодо використання того чи іншого спеціально-технічного засобу.

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), за провадження негласних слідчих (розшукових) дій можуть застосовуватись такі спеціально-технічні засоби: 1) аудіо-, відеоконтролю за особою або місцем; 2) арешту, огляду та виїмки кореспонденції; 3) засоби зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; 4) засоби зняття інформації з електронних інформаційних систем. Застосування зазначених спеціально-технічних засобів завжди пов'язане із втручанням у приватне спілкування особи. Тому КПК України чітко регламентується порядок їх застосування.

До спеціально-технічних засобів також належить вогнепальна та інші види зброї та боеприпаси до неї. Порядок її застосування визначається ст. 15 Закону України «Про міліцію» [9].

Для того, щоб застосування спеціально-технічних засобів в ОСД мало високий рівень ефективності та відповідало вимогам законодавства, працівники оперативних підрозділів повинні проходити належну підготовку. Порядок її організації та проведення визначається наказами СБ України «Про затвердження Інструкції з організації фізичної та вогневої підготовки в Службі безпеки України» [11], МВС України «Про затвердження Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України» [12] та ін. У систему оперативно-службової підготовки працівників оперативних підрозділів обов'язково входить тактико-спеціальна підготовка, вогнева підготовка, які охоплюють індивідуальну тактичну підготовку працівників до дій у типових та екстремальних ситуаціях, а також підготовку до таких дій у складі службових нарядів і груп; вивчення основ стрільби з вогнепальної зброї, удосконалення навичок безпечного поводження з нею та правомірного її застосування в реальних умовах оперативно-службової діяльності, навичок стрільби, швидкісного приготування до стрільби

та ведення влучної стрільби в нерухомі і рухомі цілі, з різних положень, в обмежений час і в русі тощо.

Що стосується спеціально-технічних засобів, які належать до засобів негласного отримання інформації, засобів криміналістичної техніки та інших спеціальних засобів, крім зброї та засобів фізичного впливу, то їх використання здійснюється відповідно до інструкцій, що надаються виробниками відповідних засобів. Перед їх використанням оперативні працівники мають ретельно ознайомитись із відповідною інструкцією. Спеціальна підготовка керівників оперативних підрозділів та оперативних працівників щодо використання в ОСД спеціально-технічних засобів, крім зброї та засобів фізичного впливу, законодавством не передбачена, що, на нашу думку, є суттєвим недоліком у системі організації спеціально-технічного забезпечення ОСД.

Важливим етапом системи організації спеціально-технічного забезпечення управління ОСД є контроль та оцінка ефективності застосування спеціально-технічних засобів в управлінні ОСД. Цей етап охоплює перевірку законності застосування спеціально-технічного засобу в кожному випадку, дотримання встановленого порядку його застосування, надійність і достовірність інформації, отриманої в результаті використання відповідних спеціально-технічних засобів, тощо.

Так, стаття 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [5] визначає гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності. Серед таких гарантій передбачені: 1) обов'язкове ведення оперативно-розшукової справи, постановою про заведення якої підлягає затвердженню начальником відповідного органу; 2) чітке законодавче визначення підстав, умов і порядку застосування спеціально-технічних засобів під час здійснення ОСД; 3) проведення постійного контролю за ОСД оперативних підрозділів; 4) нагляд Генеральної прокуратури та підлеглих їй прокуратур за дотриманням законності під час провадження ОСД оперативними підрозділами тощо.

Отже, законодавством України встановлено достатньо гарантій щодо забезпечення законності використання в ОСД спеціально-технічних засобів. Водночас такий важливий напрям контролю за спеціально-технічним забезпеченням у цій сфері, як проведення моніторингу та оцінка ефективності використання цих засобів, законодавством не регламентований. Підведення підсумків та узагальнення результатів застосування оперативних засобів дозволило б значно підвищити ефективність їх застосування та уникати типових помилок у цій сфері.

Висновок. Організація спеціально-технічного забезпечення управління ОСД – це складний динамічний процес, у межах якого реалізуються відповідні організаційні дії, спрямовані на належне та достатнє укомплектування відповідних оперативних підрозділів спеціально-технічними засобами. Сьогодні законодавче забезпечення означеного процесу в незадовільному стані, оскільки деякі організаційно-правові питання досі не вирішені. Зокрема, це стосується питань планування спеціально-технічного забезпечення, законодавчого регламентування порядку створення виробництва, реалізації, використання, виготовлення, застосування та забезпечення підрозділів та органів спеціально-технічними засобами, проведення спеціальної підготовки керівників оперативних підрозділів та оперативних працівників щодо використання в ОСД спеціально-технічних засобів, проведення моніторингу та оцінки ефективності використання відповідних засобів.

1. Петров Г. И. Сущность советского административного права / Г. И. Петров; отв. ред. О. С. Иоффе. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1959. – 184 с.

2. Ожегов С. И. Словарь русского языка: 70000 слов / С. И. Ожегов; под ред. Н. Ю. Шведовой. – 23-е изд., испр. – М.: Русский язык, 1990. – 917 с.

3. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: курс лекций / Г. В. Атаманчук. – М.: Юрид. лит., 1997. – 235 с.

4. Клычников В. М. Организационные технологии в системе управления правоохранительными органами: теоретико-методологический аспект: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 / В. М. Клычников. – М., 2003. – 23 с.

5. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

6. Про організацію оборонного планування: Закон України від 18.11.2004 № 2198-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 4. – Ст. 97.

7. Про державне оборонне замовлення: Закон України від 03.03.1999 № 464-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 17. – Ст. 111.

8. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.

9. Про міліцію: Закон України від 20.12.1990 № 565-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

10. Про Статут внутрішньої служби Збройних сил України: Закон України від 24.03.1999 № 548-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 22–23. – Ст. 194.

11. Про затвердження Інструкції з організації фізичної та вогневої підготовки в Службі безпеки України: наказ СБ України від 06.07.2010 № 369 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 70. – Ст. 62.

12. Про затвердження Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України: наказ МВС України від 13.04.2012 № 318 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 38. – Ст. 35.

Козенко О. О. Организационно-правовые основы социально-технического обеспечения управления оперативно-служебной деятельностью в Украине

Очерчены организационно-правовые основы специально-технического обеспечения управления оперативно-служебной деятельности (далее – ОСД) в Украине. Определено понятие организации специально-технического обеспечения управления ОСД. Выделены этапы организации данной деятельности; охарактеризован каждый из этих этапов, а также выявлены основные недостатки и пробелы правового регулирования организации специально-технического обеспечения управления ОСД.

Ключевые слова: *организация, управление, этапы организации, оперативно-служебная деятельность, специально-техническое обеспечение, управление оперативно-служебной деятельностью.*

Kozenko O. O. Organizational and legal framework of special and technical providing of management of operational activity in Ukraine

This article is dedicated to institutional and legal framework of special and technical providing of management of operational activity in Ukraine. The concept of special and technical providing of management of operational activity, individual stages of this activity are selected, each of these stages are described, and major shortcomings and gaps in the legal regulation on special and technical providing of management of operational activity are revealed.

Regulations that defined organizational and legal framework of special and technical providing of management of operational activity are analyzed which are based on the conclusion of imperfection and incompleteness of legal support in this area. The main shortcomings of the legislation highlights the lack of proper regulation of these steps according the special and technical providing of management of operational activity, such as: planning and technical support, order to create the production, sale, use, manufacture, use and maintenance of the units and specially-technical facilities, conducting special training for managers of operational units and operational staff on the use of operational activities specially technical means of monitoring and evaluation of using appropriate means.

To solve these problems recommendations for further research on this topic are made.

Key words: *organization, management, stages of organization, the operative-search activity, special and technical providing, management of operational activity.*

Стаття надійшла 08 квітня 2014 р.